

Gregor, Alois

Bratr Oldřich, Čech z Furlánska : popis východních krajů světa

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1964, vol. 13, iss. D11, pp. 193-194

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108674>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

hrdovi. Nevidí v něm (asi pod vlivem Vaněčkovy rozpravy z r. 1960) tak velký zjev, jak v něm spatřovala česká věda od dob Palackého, ale myslím nesprávně mu upírá iniciátor-ské postavení v řadě humanistických obránců české řeči. Jistě lze souhlasit s formulací na str. 186, že „zaštitá českého jazyka na rubeže XV—XVI vv. ne byla privilegijí odnogo Kornelja iz Vše-grda (vspomnim choťja by Piseckogo)“, avšak Vše-hrd jako autor předmluvy k překladu *Knih o napravení padlého* z r. 1495 přece jenom stojí na samém počátku celé linie humanistických obran — mezi ním a vzpomenu- tím Píseckým je rozdíl téměř dvou desetiletí.

Výklady o české vědě období renesance začíná Goleniščev-Kutuzov historiografií. Zde nás překvapí, že v této oblasti za názorové protichůdce považuje Václava Hájka a — Prokopa Lupáče z Hlaváčova (str. 203). Jestliže chtěl už v české historiografii 16. století vyhledat zástupce dvou různých ideologických stanovisek a k Hájkovi najít historika s opačnými názory na českou minulost, pak tam měl spíše uvést jméno Kuthenovo: kronika Hájkova i Kuthenova vznikají v téže době a jedna je zamýšlena jako reakce na druhou — Hájkova jako výraz stanoviska katolického a feudálního, Kuthenova jako projev tendencí utrakvistických a měšťanských. Lupáčovo *Kalendarium historicum* je zhruba o čtyři desetiletí mladší než obě kroniky a nebylo výsledkem názorové reakce na kroniku Hájkovu. — V souvislosti s českou historickou produkcí je nutno ještě opravit nesprávný názor (se kterým se nesetkáváme pouze v recenzované knize), že pro své vydání z roku 1585 Veleslavín přepracoval Konáčův text Sylviovy kroniky (str. 178); ve skutečnosti Veleslavín Sylviův text znovu přeložil. Veleslavínova družina mohla být připomenuta aspoň ve svých hlavních představitelích — Kocinovi a Huberovi. Vždyť uvádí-li Goleniščev-Kutuzov Herbář v překladu Tadeáše Hájka z r. 1562, nabízela se mu logicky i zmínka o veleslavínské edici Herbáře z r. 1596, připravené Hubrem a Veleslavínem, a to už proto, že tento Herbář je dokladem kulturních styků česko-polských v období renesance. Konečně k Blahoslavovu zařazení do výkladů o české vědě připomínám, že zde chybí to nejpodstatnější, že totiž Blahoslavovou zásluhou se humanismus dostal do jednoty bratrské, jejíž význam v kulturním životě předbělohorském byl jistě značný.

Goleniščev-Kutuzov nezřídka analyzuje citlivě i formu uměleckých děl. Přitom citáty z děl uvádí buď v originále, nebo (častěji) v ruském překladu; veršované úryvky jsou zpravidla překládány ve verších (nikoli prózou, jak to často bývá v pracích vědeckých) s úsilím o zachování charakteristických znaků originálu. K jasnosti a jednoznačnosti by snad přispělo důsledné uvádění původních názvů děl (pochopitelně vedle ruského překladu). Ve spise tak rozsáhlém a bohatě komentovaném se ovšem najdou chyby a nedopatření, zejména v obšírné bibliografii (např. u roku vydání starých tisků). To je však vysvětlitelné u knihy, jejíž korektura jistě byla velmi nesnadná.

Svou knihou Goleniščev-Kutuzov obohatil mezoslovanskou vědu literární a zároveň otevřel cestu k dalšímu bádání. Přitom neukázal jednostranně pouze na vliv italské renesance na slovanské literatury, ale dokázal také působení slovanské renesance na západní kulturu — přesvědčivě obhájil tezi, že slovanští žáci italských mistrů se nezřídka stávali učiteli svých učitelů. Kniha je tedy do značné míry rehabilitací Slovanstva v období renesance. Vědci jihoslovanskí, polští, čeští a slovenští, maďarští a italští, ale i ostatní badatelé zabývající se renesancí najdou zde množství přesvědčivých závěrů, bystrých podnětů — i nedořešených nebo problematičticky řešených otázek. Ty snad povedou k plodným diskusím. Při nich bude však třeba vždycky respektovat, že Goleniščev-Kutuzov napsal své dílo s láskou a s hlubokou znalostí široké renesanční problematiky i renesančního genia loci. Bez možnosti poznat tohoto genia loci, především v Itálii, budou dnešní čeští badatelé stěžii moci úspěšně pokračovat v úsilí svých předchůdců o další osvětlování spojitosti mezi českými zeměmi a Itálií v době renesance.

Milan Kopecký

Bratr Oldřich, Čech z Furlánska: *Popis východních krajů světa.* (Z latiny přeložili František Gel a Rostislav Kocourek. Nákladem Lidové demokracie. Praha 1962, 126 stran.)

František Odorik, rodák z Pordenone ve Furlánsku, po otci českého původu, a proto zvaný Odoricus Bohemus, žil v letech asi 1286—1331. Podnikl kolem r. 1316 a v letech následujících velkou cestu na Dálný východ. Vypsal ji v latinském rukopise, který nadiktoval v padovském klášteře sv. Antonína svému spolubratru Guillelmoovi de Solagna. Dílo se brzy rozšířilo po různých zemích evropských. O jeho ohromné oblibě svědčí to, že se dochovalo v četných rukopisech, z nichž některé se chovají také v Čechách, např. v knihovně Národního muzea v Praze a jinde. Cestopis poutavě vypravuje o zvycích a obyčejích, o zvířectvu

a rostlinstvu v zemích Dálného Orientu (Čína, Mongolsko, Tibet, Sumatra a jiné ostrovy aj.). Spisovatel tu zaznamenal leckteré věci, které se vrstevníkům zdály namnoze neuvěřitelné, ale jejichž pravdivost potvrdilo plně novější bádání.

Kromě překladu z latinských originálů obsahuje kniha jednak rozsáhlé poznámky a vysvětlivky, jednak několik drobnějších kapitol, např. o životě Odorikově, o osudech jeho cestopisu, o jeho rodném kraji, zvaném v době starořímské Forum Julii, nyní Furlánsko, a ležícím v Itálii na sever od Benátek a od Terstu. V Doslovu R. Kocourka („Za šest a půl století“) je provedeno srovnání krajů popisovaných Odorikem s poměry dnešními.

Překladatelé se snaží tlumočit originál co nejsobitěji, ale volí zhusta způsob, který k obecnému porozumění vždy dobře vést nemůže. Se zálibou užívají např. slov archaických a méně obvyklých. Někdy také jsou příliš poplatní složitému a nepřehlednému znění latinskému. Srov. např. výrazy alébrž, kdyžtě, než (= ale), zvicí apod., určité sloveso bývá na konci věty atd. Je zde mnoho chyb proti spisovnému úzu. Tak např. dativ přivlastňovacího adjektiva se končí zpravidla na -ě (k ženichově domu, opatově bystrému oku), inf. k přes. dojmu se zde dojali, 3. os. pl. má u některých sloves konc. -í místo -jí (vyrábí se věci apod.). Nespisovné jsou též tvary běfou, ptáci, jež atd. Překladatelé málo dbají základních pravidel interpunkčních, zvláště čárky buďto vypouštění, anebo kladou na místa nenáležitá. Podobné nedostatky lze pozorovat nezdídka i v komentáři. V knize zůstaly tiskové chyby, např. kdoyž m. když (14), Heac m. Haec, opusculus m. opusculum (88) aj.

Vydavatelé vytýkají nejednou našim vědcům, že Odorika neznají. „Zapadl (pro ně) beze stopy“ (95). Na štěstí tomu tak není. O Odorikovi psal např. již Ferd. Tadra ve spise Kulturní styky Čech s cizinou (1897, s. 4–7) a Fr. Simek několikrát, např. v čl. Pseudomandevilla a jeho cestopis (LF 1906, s. 35) a v pojednání Cestopis tzv. Mandevilla a jeho staročeský překlad (Sborník filologický I, 5–7). Nadsázkou je rovněž tvrzení vydavatelů, že se „žádný evropský kontinentální slovník“ nezmiňuje o Odorikovi. Piše však o něm např. Buchbergerův Lexikon der Theologie und Kirche pod heslem Odorich von Pordenone (VII. sv., 1935, str. 681–682).

Alois Gregor

Н. С. Гілевіч, *Акрыленая рэвалюцыяй (Паэзія „Маладняка“)*. Выдавецтва міністэрства вышэйшай, сярэдняй спецыяльнай і прафесіянальнай адукацыі БССР. (Мінск, 1962. 185 stran.)

Generace, která dospívala v letech revoluce a občanské války, vystoupila v samostatné Běloruské sovětské socialistické republice začátkem dvacátých let jako jednotná fronta mladých. Tito mladí, oslnění Řijnem, podnikli literární vývojem ruským v RSFSR, organizčně se sjednotili v literárním a kulturně vzdělávacím spolku Maladňak, založeném r. 1923. Organizace Maladňaka, která masově soustřeďovala všechny mladé tvůrčí síly nejen doma, ale i za hranicemi, rostla velmi prudce. Ve svém rozmachu mladí neprávem zaútočili na starší pokolení předválečných básníků, reprezentované Kupalou, Kolasem, Hartnym, Bjadulou. Vytýkali této generaci plačtivost, pasivnost a nedostatek sebevědomí. Chtěli poezii radostnou, aktivní a ideově průbojnou.

Jak tento vývoj probíhal, jak zápasili mladí se starými, čím se Maladňak stal v běloruském kulturním životě a jakých výsledků maladňakovci dosáhli, o tom pojednává zajímavá a poučná kniha Hilevičova. Autor právem poznamenává, že činnost Maladňaka, tak charakteristická pro dvacátá léta v běloruském literárním životě, je celkem málo známa a zůstává neprobádána. Hilevič svou knihou zřejmě chtěl tuto mezeru vyplnit.

V první kapitole („Масты старыя спалены“), která má podle určení autora nahradit úvod, vystihuje Hilevič všeobecnou situaci v běloruské literatuře po osvobození sovětské části Bílé Rusi od polské okupace. Vykládá tu o obnově práce starších básníků a o podmínek, za jakých se chystali vstoupit do literatury mladí.

Kapitola druhá („Мы зарунелі на беларускіх заронах“) je věnována vzniku a růstu Maladňaka, jeho krizím a konečnému zániku koncem dvacátých let. Autor ukazuje, jak toto hnutí bylo opravdu hromadné, neboť se neomezovalo jenom na hlavní město, šířilo se do provincií a bylo také úzce spjato s vesnicí. Publikační činnost členů Maladňaka byla velmi bohatá, protože se neomezovala toliko na talenty. Každý, kdo měl dobrou vůli psát, dosáhl uveřejnění svého díla. Sám život a vývoj pak „náhodné básníky“ eliminoval. Maladňak udržoval styky s různými literárními organizacemi nejen v SSSR, nýbrž i mimo hranice Svazu. Pro nás jsou zajímavé dva fakty: že pražští běloruští studenti se rovněž organizovali v Maladňaku; jeho odbočku si založili v Praze. A ještě zajímavější je fakt, že s běloruským